

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ОКРЕМИХ НАПРЯМІВ ПРАВОЗНАВСТВА

УДК 343.211 (477)

doi: <https://doi.org/10.33270/02222402.96>

Бабаніна В. В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4173-488X>

Правові принципи як основа системи кримінального законодавства України

Актуальність. Кримінальний кодекс України ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Істотних питань у кримінальному законодавстві з приводу положень Конституції України та міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, майже не виникає. Водночас існує проблема щодо розуміння принципів кримінального законодавства, яка обумовлена не лише відсутністю їх регламентованості, а й дискусіями з цього питання в теорії кримінального права. У зв'язку з появою нових викликів для правозастосувачів, пов'язаних з війною Росії проти України, визначення системи принципів кримінального законодавства України є актуальним питанням сьогодення. Вирішення цього питання дасть можливість більш ефективно застосовувати кримінально-правові норми під час притягнення винних до відповідальності у разі вчинення ними кримінальних правопорушень, зокрема проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. **Метою статті** є формування системи принципів кримінального законодавства України в умовах сучасних викликів кримінально-правової науки, пов'язаних з війною, а також розкриття їх змісту для правильної реалізації кожного принципу кримінального законодавства. **Методологія.** Важливою передумовою наукового дослідження будь-якого правового явища є встановлення методологічних засад його проведення. З огляду на специфіку мети й предмета дослідження, буде застосовано такі методи, як діалектичний, компаративістський, догматичний, системний, індукції, дедукції, морфологічний, кібернетичний, аналізу, синтезу. **Наукова новизна.** У дослідженні вперше в Україні сформовано систему принципів кримінального законодавства в умовах сучасних викликів кримінально-правової науки, пов'язаних з війною Росії проти України, що дає можливість правильно реалізовувати норми як національного, так і міжнародного кримінального законодавства під час притягнення винних до кримінальної відповідальності. **Результати дослідження.** За результатами здійсненого дослідження сформовано систему принципів кримінального законодавства України, яка відображає реалії правозастосування, пов'язані з війною Росії проти України. Розкрито зміст кожного принципу для ефективного їх застосування під час судочинства в умовах воєнного стану. **Практична значущість.** Формування системи принципів кримінального законодавства та розкриття їх змісту дає можливість правозастосувачам чітко розуміти, якими засадами слід керуватися під час реалізації норм кримінального законодавства, а також у разі виявлення в ньому прогалин.

Ключові слова: право; законодавство; принцип; верховенство права; законність; гуманізм; справедливість.

Вступ

Ведення агресивної війни Росії проти України, а також порушення законів та звичаїв війни з боку військових країни-окупанта, поставило перед українським народом нові виклики, які потребують негайного вирішення [17, с. 180–181]. Одним із них стала юридична складність притягнення винних до кримінальної відповідальності за суспільно небезпечні діяння, які вчиняють під час бойових дій. З юридичної сторони судочинство щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку стосується положень міжнародного гуманітарного права, тобто під час досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень слід

керуватися не лише національним, а й міжнародним законодавством. У зв'язку з цим виникає низка питань щодо можливості застосовувати положення міжнародних правових актів, які не регламентовані Верховною Радою України, або взагалі такі, які суперечать національному законодавству.

Так, згідно зі ст. 58 Конституції України, закони й інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи [3]. Хоча її чітко враховано в ст. 5 КК України, відповідно до якої в усіх випадках до особи застосовують ту норму, яка є сприятливішою (скасовує кримінальну протиправність діяння, пом'якшує кримінальну відпові-

дальність або в інший спосіб поліпшує становище особи, має зворотну дію в часі, тобто поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом чинності, зокрема на осіб, які відбувають покарання або відбули покарання, але мають судимість) для неї [4]. Неповнота змісту ст. 58 Конституції України, а отже, і ст. 5 Кримінального кодексу (далі – КК) України обумовлена тим, що, відповідно до ч. 2 ст. 7 Європейської Конвенції з прав людини, ратифікованої Законом України від 17 липня 1997 року, ця стаття не є перешкодою для судового розгляду, а також для покарання будь-якої особи за будь-яку дію чи бездіяльність, що на час її вчинення становила кримінальне правопорушення за загальними принципами права, визнаними цивілізованими націями [2; 1, с. 165–166].

Таким чином, міжнародне кримінальне законодавство допускає притягнення особи до відповідальності за діяння, яке не визнано законом кримінально протиправним, але за загально визнаними принципами права може бути таким. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба визначити систему принципів кримінального законодавства України з метою усунення вже наявних чи виявлених пізніше прогалин у національному законодавстві, а також справедливому та законному (в міжнародному аспекті) притягненню винних до відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень в умовах бойових дій на території України.

Крім того, переосмислення принципів кримінального законодавства України зумовлено потребою адаптації національного законодавства європейському, у зв'язку з набуттям нашою державою статусу кандидата в члени Європейського Союзу [10].

Матеріали та методи

Проблематика принципів кримінального законодавства та кримінального права в юридичних науках і філософії права завжди була та залишається об'єктом дослідження. Дискусії щодо визначення системи таких принципів тривають і досі, саме тому низка сучасних наукових праць дослідників присвячена розв'язанню зазначеного питання.

Принципи кримінального законодавства у своїх працях досліджували такі видатні вчені, як Ю. В. Баулін, П. С. Берзін, В. І. Борисов, В. К. Грищук, Н. О. Гуророва, О. М. Джу́жа, О. О. Дудоров, З. А. Загіней, О. О. Кваша, М. Й. Коржанський, В. В. Кузнецов, Р. О. Мовчан, В. О. Навроцький, О. С. Олійник, М. І. Панов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. П. Тихий, Л. Ю. Тімофєєва, В. О. Туляков, М. І. Хавронюк, В. В. Шаблістий, В. І. Шакун та ін.

На особливу увагу заслуговують наукова праця В. І. Борисова та В. І. Шакуна «Застосування конституційних принципів у кримінальному законо-

давстві України» (2022 р.), у якій досліджено значення конституційних засад для розвитку кримінального права, а також основні напрямки застосування принципів кримінального права в кримінальному законодавстві України [12]; праця Л. Ю. Тімофєєвої «Принципи кримінального права та їх реалізація в умовах війни» (2022 р.), у якій розкрито особливості реалізації принципів кримінального права в умовах повномасштабної війни росії проти України [9]; дослідження О. С. Олійник «Принципи кримінального права: поняття, система та значення» (2020 р.), у якій розроблено комплексну характеристику принципів у кримінальному праві, а також сформовано уніфіковане теоретико-прикладне уявлення про їх поняття, ознаки, сутність, систему, взаємообумовленість, реалізацію у нормах кримінального права зарубіжних країн і нормах міжнародного права [6].

Оптимальний комплекс методів є визначальним під час проведення наукового дослідження кримінально-правового явища, якому притаманні певні ознаки, оскільки саме від правильного вибору конкретних методів наукового дослідження, з'ясування їх сутності й призначення залежать унікальність і цінність кожної праці у сфері кримінального права.

Для отримання якісно нових наукових результатів під час дослідження принципів кримінального законодавства застосовано такі методи: діалектичний, компаративістський (порівняльно-правовий, порівняльний, компаративний), догматичний (логіко-юридичний, формально-логічний, юридичний), системний (структурного аналізу, системного аналізу, структурно-системного аналізу, структурно-функціональний, функціональний), індукції, дедукції, морфологічний, кібернетичний, аналізу, синтезу. Визначене методологічне підґрунтя обумовлює логічність і наукову обґрунтованість дослідження.

Результати й обговорення

Основою будь-якої галузі законодавства є його принципи. Принципи права – сформовані в процесі розвитку правосвідомості та природного права, закріплені в законах, міжнародних правових актах і правових позиціях Європейського суду з прав людини, основоположні морально-правові фундаментальні ідеї, які через свій зміст і цінності є фундаментом правничої стратегії, визначають доктринальну цінність правової системи, гармонізують всю систему правових норм, є першоджерелом окремих інститутів і норм права, надають глибокої єдності регулятивним механізмам права, визначають особливості й доктринальні якості галузі права, дають юридичну базу для тлумачення конкретних норм і розв'язання суперечливих питань, сприяють правильному пізнанню та застосуванню норм

права, є підґрунтям і вихідним положенням для подальшого розвитку правничої доктрини та законодавчих актів [8, с. 67].

Роль принципів права надзвичайно важлива для належної внутрішньої побудови галузі, належного нормотворчого процесу та правозастосування. Ігнорування принципів під час формування тієї чи іншої галузі законодавства призводить до правового нігілізму, наявності таких явищ, як конкуренція правових норм, прийняття так званих «мертвих норм», порушення Конституції, порушення прав і свобод людини та громадянина. Не є винятком і кримінальне законодавство. Кримінально-правові принципи мають велике значення на практиці, оскільки будь-яка правова теорія, що має прогресивний характер для конкретної соціальної ситуації, знаходить повне закріплення в нормативному документі, який відображає об'єктивний процес розвитку суспільства та правової системи [12, с. 144–145].

Значення принципів кримінального законодавства полягає в тому, що вони: 1) визначають стратегію реалізації кримінальної політики держави; 2) є системою основних гарантій забезпечення реалізації мети кримінального законодавства; 3) створюють цілісну систему захисту прав і свобод людини у сфері застосування кримінального законодавства; синхронізують усю систему його правових норм; 4) розкривають доктринальні механізми тлумачення та правильного застосування кримінально-правових норм в умовах їх конкуренції та недостатньої юридичної визначеності [8, с. 67].

Отже, принципи кримінального законодавства – це основні засади та провідні ідеї, які закріплені в конституційних і кримінально-правових нормах, та визначають будову й зміст усього кримінального законодавства та окремих його елементів, а також правотворчу та правозастосовну діяльність.

Основними ознаками системи принципів кримінального законодавства є: 1) становить сукупність ідеологічних, політичних і соціальних вимог; 2) вимоги є обов'язковими як для законодавчих, так і для правозастосовних органів; 3) як опосередковано, так і безпосередньо позначається на регулюванні суспільних відносин; 4) спрямована на виконання завдань кримінального законодавства; 5) відповідає потребам і закономірностям суспільного розвитку.

Кримінально-правова теорія не визначила єдиного підходу до системи принципів кримінального законодавства. Загальні принципи притаманні не тільки кримінально-правовій науці, а й іншим галузям законодавства. Це, зокрема, законність, рівність громадян перед законом, принцип справедливості, гуманізму та демократизму тощо. Спеціальні принципи притаманні лише кримінальному законодавству. До основних засад кримі-

нального законодавства належать такі принципи: відповідальність лише за вчинення суспільно небезпечного діяння, яке передбачено законом як кримінальне правопорушення; персональний характер відповідальності; відповідальність лише за наявності вини; невідворотність кримінальної відповідальності; індивідуалізація кримінальної відповідальності та покарання; доцільність кримінальної відповідальності тощо [12, с. 143].

Так, О. С. Олійник зазначає, що в літературі до загальноправових принципів додають: принцип справедливості (принцип соціальної справедливості), принцип верховенства права, принцип законності, принцип гуманізму, принцип рівності громадян перед законом і принцип юридичної (правової) визначеності. До галузевих принципів слід віднести: принцип невідворотності кримінальної відповідальності; принцип винної відповідальності; принцип особистості під час застосування заходів кримінально-правового характеру; принцип застосування заходів кримінально-правового характеру за вчинення суспільно небезпечного діяння, визначеного у КК; принцип індивідуалізації застосування заходів кримінально-правового характеру та принцип диференціації заходів кримінально-правового характеру [7, с. 9; 7, с. 256–260].

На нашу думку, принципи кримінального законодавства умовно можна поділити на дві групи: 1) *загальні* (конституційні), які притаманні усім галузям законодавства; 2) *спеціальні* (галузеві), які притаманні виключно кримінальному законодавству.

До *загальних (конституційних) принципів* належать принципи: верховенства права, законності, рівності громадян перед законом, невідворотності кримінальної відповідальності, справедливості, гуманізму, демократизму.

Принцип *верховенства права* полягає в тому, що Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймають на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Принцип *законності* полягає в тому, що особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вини не буде доведено в законному порядку та встановлено обвинувальним вироком суду. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

Принцип *рівності громадян перед законом* полягає в тому, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом

[14, с. 95]. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, підлягає кримінальній відповідальності незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Принцип *невідворотності кримінальної відповідальності* полягає в тому, що кожна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, повинна бути притягнута до кримінальної відповідальності та понести відповідне покарання [11, с. 151]. Особа незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, не має привілеїв під час притягнення її до кримінальної відповідальності.

Принцип *справедливості* полягає в тому, що особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових кримінальних правопорушень [16]. Більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинене кримінальне правопорушення призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень. Суд призначає покарання: 1) у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення, за винятком випадків, передбачених ч. 2 ст. 53 КК України; 2) відповідно до положень Загальної частини КК України; 3) враховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного й обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Цей принцип також полягає в тому, що ніхто не може бути двічі притягнений до кримінальної відповідальності за одне й те саме кримінальне правопорушення.

Принцип *гуманізму* полягає в тому, що людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Покарання, яке застосовують до винної особи, має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так й іншими особами. Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність. Метою застосування державного примусу є також захист суспільних інтересів, які перебувають під кримінально-правовою охороною.

Принцип *демократизму* полягає в тому, що особи чи громадські об'єднання беруть участь у процесі притягнення особи до кримінальної відповідальності, зокрема під час звільнення від

кримінальної відповідальності (ст. 47 КК України – звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки).

До *спеціальних (галузевих) принципів* належать принципи: законодавчого визначення кримінального правопорушення, винної відповідальності, індивідуальності відповідальності, повноти відповідальності, переваги пом'якшуючих відповідальність обставин.

Принцип *законодавчого визначення кримінального правопорушення* полягає в тому, що лише КК України визначає, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили. Кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки КК України. Застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено.

Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого КК України. Відповідно до ст. 11 КК України, кримінальним правопорушенням є передбачене КК України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення. Не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, яка хоча формально й містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого КК України, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла та не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі [4].

Принцип *винної відповідальності* полягає в тому, що особа несе кримінальну відповідальність за вчинене суспільно небезпечне діяння лише в тому разі, якщо в його діях (бездіяльності) наявна вина (психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України, та її наслідків) у формі умислу або необережності. Заподіяння шкоди за відсутності вини (казус) не тягне за собою кримінальної відповідальності.

Принцип *індивідуальності відповідальності* полягає в тому, що особа несе кримінальну відповідальність лише за те кримінальне правопорушення, яке вчинила вона особисто, а якщо воно було вчинено у співучасті, то в об'ємі, пропорційному її ролі, діям та наслідкам у конкретному кримінальному правопорушенні. Водночас особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення та не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку та встановлено обвинувальним вироком суду.

Принцип *повноти відповідальності* полягає в тому, що особа несе кримінальну відповідальність за всі вчинені нею особисто чи у співучасті (незалежно від виду співучасника) кримінальні правопорушення, зокрема й у разі наявності

ідеальної чи реальної сукупності кримінальних правопорушень.

Принцип *преваги пом'якшуючих відповідальності обставин* полягає в тому, що під час притягнення особи до кримінальної відповідальності в разі вчинення нею суспільно небезпечного діяння, яке охоплено двома чи більшою кількістю кримінально правових норм, які однаково претендують на їх застосування, проте мають різні правові наслідки (конкуренція правових норм), застосуванню підлягає та норма, яка передбачає більш м'яке покарання [14, с. 231; 15, с. 672].

Під принципами кримінального законодавства слід розуміти основні засади та провідні ідеї, які закріплені в конституційних і кримінально-правових нормах, та визначають будову та зміст усього кримінального законодавства й окремих його елементів, а також правотворчу та правозастосовну діяльність.

Сформовано систему загальних (конституційних) і спеціальних (галузевих) принципів кримінального законодавства, а також виокремлено їх основні ознаки.

Висновки

Належний рівень нормотворчого процесу та правозастосування неможливий без урахування та застосування принципів права. Вони також надзвичайно важливі для належної внутрішньої

побудови галузі законодавства. Ігнорування принципів під час формування тієї чи іншої галузі законодавства призводить до правового нігілізму, наявності таких явищ, як конкуренція правових норм, прийняття так званих «мертвих норм», порушення Конституції, порушення прав і свобод людини та громадянина.

Аргументовано, що принципи кримінального законодавства мають велике значення на практиці, оскільки будь-яка правова теорія, що має прогресивний характер для конкретної соціальної ситуації, знаходить повне закріплення в нормативному документі, який відображає об'єктивний процес розвитку суспільства і правової системи.

Принципи кримінального законодавства слід умовно поділити на дві групи: загальні (конституційні), які притаманні усім галузям законодавства (принципи: верховенства права, законності, рівності громадян перед законом, невідворотності кримінальної відповідальності, справедливості, гуманізму, демократизму); спеціальні (галузеві), які притаманні виключно кримінальному законодавству (законодавчого визначення кримінального правопорушення, винної відповідальності, індивідуальності відповідальності, повноти відповідальності, переваги пом'якшуючих відповідальності обставин).

REFERENCES

- [1] Babanina, V.V. (2021). *Kryminalne zakonodavstvo Ukrainy: mekhanizm stvorennia ta realizatsii* [Criminal legislation of Ukraine: mechanism of creation and implementation]. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- [2] Konventsia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod: mizhnar. dok. vid 4 lystop. 1950 r. [Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms from November 4, 1950]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukrainian].
- [3] Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
- [4] Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvit. 2001 r. No. 2341-III [Criminal Code of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
- [5] Oliinyk, O.S. (2019). *Ierarkhiia pryntsyviv kryminalnoho prava Ukrainy* [Hierarchy of principles of criminal law of Ukraine]. *Pravova pozytsiia, Legal position*, 3 (24), 7-13. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-6473-2019-3-7-13> [in Ukrainian].
- [6] Oliinyk, O.S. (2019). *Pryntsyvy kryminalnoho prava v svitli praktyky YeSPL* [Principles of criminal law in the light of ECtHR practice]. *Pravo i suspilstvo, Law and society*, 4, 254-260. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-4-38> [in Ukrainian].
- [7] Oliinyk, O.S. (2020). *Pryntsyvy kryminalnoho prava: poniattia, systema ta znachennia* [Principles of criminal law: concept, system and meaning : monohrafiia]. Kyiv: Nauk.-doslid. in-t publ. prava [in Ukrainian].
- [8] Tertyshnyk, V.M., Sachko, O.V., & Koshovyi, O.H. (2018). *Pryntsyvy prava v intehratyvni doktryni vdoskonalennia kryminalnoho zakonodavstva* [Principles of law in the integrative doctrine of improvement of criminal legislation]. *Aktualni problemy vitchyznanoi yurysprudentsii, Actual problems of domestic jurisprudence*, 3, 66-70 [in Ukrainian].
- [9] Timofieieva, L.Yu. (2022). *Pryntsyvy kryminalnoho prava ta yikh realizatsiia v umovakh viiny* [Principles of criminal law and their implementation in conditions of war]. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy, Bulletin of the Criminal Law Association of Ukraine*, 1(17), 36-51. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.257510> [in Ukrainian].
- [10] *Ukraina otrymala status kandydata na chlenstvo v YeS* [Ukraine received the status of a candidate for EU membership]. *Sait "Uriadovi portal", Site "Government portal"*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrymala-status-kandydata-na-chlenstvo-v-yes> [in Ukrainian].

- [11] Yurikov, O.O. (2021). Zvilinearinnia vid vidbuvannia pokarannia z vyprobuvanniam za vchynennia koruptsiinykh kryminalnykh pravoporushen i kryminalnykh pravoporushen, poviazanykh z koruptsiieiu, na pidstavi uhod [Exemption from serving a sentence with probation for committing corruption criminal offenses and corruption-related criminal offenses based on agreements]. *Nove ukrainske pravo, New Ukrainian law*, 5, 146-151. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.5.21> [in Ukrainian].
- [12] Borysov, V., Shakun, V., & Babanina, V. (2022). Aplicación de los principios constitucionales en la legislación penal de Ucrania. *Revista De La Universidad Del Zulia*, 13(38), 140-158. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.38.10>.
- [13] Cherniei, V., Cherniavskiy, S., Babanina, V. & Ivashchenko, V. (2022). Criminal remedies and institutional mechanisms for combating corruption crimes: the experience of Ukraine and international approaches. *Juridical Tribune*, 12(2), 227-245. DOI: 10.24818/TBJ/2022/12/2.05.
- [14] Cherniei, V., Cherniavskiy, S., Dzhuzha, A., & Babanina, V. (2021). Combating credit fraud: experience of Ukraine and some other European Countries. *Amazonia Investiga*, 10(42), 93-102. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.42.06.9>.
- [15] Moiseienko, A. (2018). The ownership of confiscates proceeds of corruption under the UN Convention against corruption. *International & comparative law quarterly*, 67(3), 669-694. DOI: <https://doi.org/10.1017/S002058931800012X>.
- [16] Nekt, K. (2021). Restrictions of Private Property Right in Terms of the Covid-19 Pandemic: The Experience of the US, UK and Ukraine. *The Age of Human Rights*, 16, 263-277. DOI: 10.17561/tahrj.v16.6275.
- [17] Yurikov, O. (2022). Counteracting planning, preparation, resolution and management aggressive war on the territory of Ukraine. *Legal sciences and their role in the development of the legal culture of a modern man*. Riga: Baltija Publishing. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-209-8-9>.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бабаніна В. В. Кримінальне законодавство України: механізм створення та реалізації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2021. 600 с.
- [2] Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнар. док. від 4 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
- [3] Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
- [4] Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
- [5] Олійник О. С. Ієрархія принципів кримінального права України. *Правова позиція*. 2019. № 3 (24). С. 7–13. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-6473-2019-3-7-13>.
- [6] Олійник О. С. Принципи кримінального права в світлі практики ЄСПЛ. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 254–260. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-4-38>.
- [7] Олійник О. С. Принципи кримінального права: поняття, система та значення : монографія. Київ : Наук.-дослід. ін-т публ. права, 2020. 544 с.
- [8] Тертишник В. М., Сачко О. В., Кошовий О. Г. Принципи права в інтегративній доктрині вдосконалення кримінального законодавства. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С. 66–70.
- [9] Тимофєєва Л. Ю. Принципи кримінального права та їх реалізація в умовах війни. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 1 (17). С. 36–51. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.257510>.
- [10] Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. *Урядовий портал* : [сайт]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>.
- [11] Юріков О. О. Звільнення від відбування покарання з випробуванням за вчинення корупційних кримінальних правопорушень і кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, на підставі угод. *Нове українське право*. 2021. № 5. С. 146–151. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.5.21>.
- [12] Borysov V., Shakun V., Babanina V. Aplicación de los principios constitucionales en la legislación penal de Ucrania. *Revista De La Universidad Del Zulia*. 2022. Vol. 13 (38). P. 140–158. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.38.10>.
- [13] Cherniei V., Cherniavskiy S., Babanina V. Ivashchenko V. Criminal remedies and institutional mechanisms for combating corruption crimes: the experience of Ukraine and international approaches. *Juridical Tribune*. 2022. Vol. 12. Num. 2. P. 227–245. DOI: 10.24818/TBJ/2022/12/2.05.
- [14] Cherniei V., Cherniavskiy S., Dzhuzha A., Babanina V. Combating credit fraud: experience of Ukraine and some other European Countries. *Amazonia Investiga*. 2021. Vol. 10 (42). P. 93–102. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.42.06.9>.
- [15] Moiseienko A. The ownership of confiscates proceeds of corruption under the UN Convention against corruption. *International & comparative law quarterly*. 2018. Vol. 67 (3). P. 669–694. DOI: <https://doi.org/10.1017/S002058931800012X>.
- [16] Nekt K. Restrictions of Private Property Right in Terms of the Covid-19 Pandemic: The Experience of the US, UK and Ukraine. *The Age of Human Rights*. 2021. Vol. 16. P. 263–277. DOI: 10.17561/tahrj.v16.6275.
- [17] Yurikov O. Counteracting planning, preparation, resolution and management aggressive war on the territory of Ukraine. *Legal sciences and their role in the development of the legal culture of a modern man* : monograph. Riga : Baltija Publishing, 2022. С. 180–197. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-209-8-9>.

Стаття надійшла до редколегії 02.08.2022

Babanina V. – Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Criminal Law of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4173-488X>

Legal Principles as the Basis of the System of Criminal Legislation of Ukraine

Topicality. *The Criminal Code of Ukraine is based on the Constitution of Ukraine and generally recognized principles and norms of international law. There are almost no significant issues in criminal legislation regarding the provisions of the Constitution of Ukraine and international treaties, the binding consent of which has been given by the Verkhovna Rada of Ukraine. At the same time, there is a problem regarding the understanding of the principles of criminal legislation, since they are still not regulated, and discussions on this issue continue in the theory of criminal law. Determining the system of principles of criminal legislation of Ukraine is an urgent issue today, in connection with the emergence of new challenges for law enforcement officers related to Russia's war against Ukraine. Solving this issue will make it possible to more effectively apply criminal law norms when bringing the guilty to justice in case they commit criminal offenses, in particular against peace, human security and international legal order. The purpose of the article is to form a system of principles of criminal legislation of Ukraine in the conditions of modern challenges of criminal law science related to the war of Russia against Ukraine, as well as to reveal their content for the correct implementation of each principle of criminal legislation.* **Methodology.** *An important prerequisite for the scientific study of any legal phenomenon is the establishment of methodological principles for its implementation. Given the specificity of the goal and subject of research, such methods as dialectical, comparativist, dogmatic, systemic, induction, deduction, morphological, cybernetic, analysis, and synthesis will be applied.* **Scientific novelty.** *In the study, for the first time in Ukraine, a system of principles of criminal legislation was formed in the conditions of modern challenges of criminal law science related to the war of Russia against Ukraine, which makes it possible to correctly implement the norms of both national and international criminal legislation when bringing the guilty to criminal responsibility.* **Research results.** *Based on the results of the research, a system of principles of criminal legislation of Ukraine was formed, which reflects the realities of law enforcement related to Russia's war against Ukraine. The content of each principle is revealed for their effective application during court proceedings under martial law.* **Practical significance.** *The formation of a system of principles of criminal legislation and the disclosure of their content enables law enforcement officers to clearly understand what principles should be followed when implementing the norms of criminal legislation, as well as in the case of identifying gaps in it.*

Keywords: law; legislation; principle; rule of law, legality, humanism, justice.